

Література:

1. Моисеев Н.Н. Цивилизации XXI века – роль университетов // Alma mater.: 1994. - №5-6
2. Воронина Т. Размышления о перспективах высшей школы на конференции по философии образования // Alma mater.: 1997. - №5
3. Пугачева Е. Синергетический подход к системе высшего образования // Высшее образование в России. - 1998. - №2. - С. 41-45.
4. Крейг Калхун. Университет и обществе // Полярная звезда [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.zvezda.ru/antrop/2007/10/15/univer.htm>.
5. Луи Альтюссер. Идеология и идеологические аппараты государства (заметки для исследования) // Неприкосновенный запас.- 2011.- №3 (77).
6. Бурдьё Пьер, Социология социального пространства / Пер. с фр., общ. ред. Н.А. Шматко. - СПб.: Алетейя; М.: Ин-т эксперим.социологии : Алетейя, 2005.
7. Гражданское образование. Материалы международного семинара. – СПб, 1997. – 214 с.
8. Іванов Микола. Європейський досвід розбудови системи політичної освіти в процесі демократизації суспільства / Микола Іванов. // ВІСНИК ЛЬВІВ. УН-ТУ/-Серія Міжнародні відносини, 2005. -Вип.15.- С. 59-59.
9. Brown R. The new UK quality framework. Higher Education Quarterly, 54(4), 2000. - P.323-342.
10. Quality assurance in higher education: an overview. Academic quality handbook. Section 2.- University of Aberdeen.-2005. - P.5
11. Scott, James C. Seeing Like a State: How Certain Schemes to Improve the Human Condition Have Failed, Yale University Press, 1998. – P.123.
12. Marginson Simon, and Considine Mark. Melbourne, Australia: Cambridge University Press, 2000. - 286 pp.
13. Axford, B. The Global System: Economics, Politics, and Culture. Cambridge: Polity Press, 1995.
14. Bauman, Z. Globalization: The Human Consequences. - Cambridge: Polity Press, 1998.
15. Blight, D. International Education: Australia's Potential Demand and Supply. - Canberra: International Development Programme Education Australia, 1995.
16. Chipman, L. "The Disintegration of an Industry". - Higher Education in Europe, 24.2.1999. - P. 177.

Козьма Василь Васильович,
кандидат політичних наук
кафедри політичних наук
НПУ ім. М.П.Драгоманова

УДК 32:008

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ УКРАЇНСЬКИХ СТУДЕНТІВ

У даній статті досліджуються актуальні проблеми та тенденції формування політичної культури сучасної молоді. Надається аналіз проблем що пов'язані з самовизначенням українського студентства в новій системі цінностей, моральних норм, ідеалів.

Ключові слова: політична культура, культура, студентська молодь, політична участь, індивідуалізм, політична поведінка.

В данной статье исследуются актуальные проблемы и тенденции формирования политической культуры современной молодежи. Предоставляется анализ проблем связанных с самоопределением украинского студенчества в новой системе ценностей, моральных норм, идеалов.

Ключевые слова: *политическая культура, культура, студенческая молодежь, политическое участие, индивидуализм, политическое поведение.*

This article examines current issues and trends shaping the political culture of modern youth. Available analysis of problems related to self-determination of Ukrainian students in the new system of values, moral standards, ideals.

Keywords: *political culture, culture, college students, political participation, individualism, and political behavior.*

Студентський період життя має безумовно свої особливості, які так чи інакше впливають на формування особистості молодої людини, первинне життєве самовизначення. Це період становлення динамічної, соціальної та світоглядної зрілості, оволодіння професійними навичками, стабілізації характеру та вибору цінностей, переконань, ідеалів. Типові протиріччя політичної культури, свідомість студентства безпосередньо пов'язані з протиріччями «зростання» молоді. Взагалі молодіжна політична культура характеризується інтенсивним процесом становлення, пошуку відповідей на нові питання та виклики, пізнання світу політики та, вперше в житті, безпосередня участь в політичному житті своєї країни. Студентські роки є не тільки періодом оволодіння професійними навичками, але і часом пошуку відповіді на вічне питання про зміст життя.

Політична культура поєднує в собі об'єктивні соціально-нормативні компоненти свідомості та поведінки й суб'єктивні стани, що відбивають почуття відповідності цих нормативів реальному життю [3; с.232].

Студентська культура взагалі та політична культура зокрема, спираючись на специфіку молодіжної свідомості, під час навчання в виші переживає декілька етапів кризових станів. Початкова криза пов'язана з намаганнями адаптуватися до нових умов студентського життя. В цей період зазнають суттєвих змін шкільні стереотипи та формуються нові установки. Невміння пристосовуватись до умов життя у виші нерідко призводить до так званого «відсіву» зі складу студентства. Кризовий стан може бути пов'язаним з освоєнням нових соціальних ролей: навчальних, суспільних, сімейних тощо.

На старших курсах зазнають змін уявлення про майбутню професійну діяльність, які інколи призводять до розчарувань, розгубленості, переоцінки цінностей, і т.п. Якщо виш не допоможе молодій людині в освоєнні нових соціальних ролей, не надасть умов для реалізації здібностей, інтересів, вона може зайняти крайню максималістську позицію протиставляючи себе суспільству та принципового не сприйняття соціальних ідеалів та цінностей. Або замкнувшись, зосередитись на індивідуалістських позиціях, які перетворюються на позицію максимального відсторонення від суспільства в тому числі і від будь-якої участі в політичному житті. В майбутньому, політична неосвіченість, апатія та абсентеїзм стають характерними рисами, для молодих людей з подібними настроями та способом життя.

Сьогодні протиріччя студентської політичної культури загострюються та набувають специфічного морального та політичного забарвлення в умовах системної кризи, глибинного реформування українського суспільства.

В середовищі студентської молоді широкого розповсюдження отримує аполітичність, заснована на впевненості, що «сьогодні вірити нікому не можна». Оскільки задекларовані зміни виявляються «обманом», а «бідність та злидні» -- цілковитою реальністю. Ставлення сучасних студентів до культури характеризується переважно розважальною направленістю. Але навіть при такій орієнтації майже половина студентів нудьгує на дозвіллі, не знаючи чим зайнятися.

Задля повного розуміння глибинних процесів становлення політичної культури студентської молоді звернімо увагу на одну досить важливу обставину. Специфіка молоді як суб'єкта політики полягає в тому, що для неї пізнання політичних відносин, оволодіння політичною культурою є ще і пізнанням світу в цілому. Молодь не завжди в своїй свідомості відокремлює одне від іншого. Інтерес до політики часто виступає як інтерес до пізнання світу взагалі. Політичні знання здобуваються поступово, вони виступають в якості відображення образу політичного інтересу який виникає в дитини, підлітка, молодій людині під впливом соціального оточення.

Для кожного періоду розвитку суспільства, а також для кожного індивіда, характерні свої особливості у зміні політичної культури в залежності від конкретних історичних умов, соціальних якостей окремих груп.

Динамізм перетворень політичних якостей соціальних груп особливо збільшується в переломний період розвитку суспільства. Протиріччя та кризові явища сучасного суспільства у визначній мірі впливають на стан, процес становлення політичної культури. В країні, як у великій соціальній лабораторії, відбувається виробництво людьми нових суспільних відносин. Якщо в періоди стабільного розвитку суспільства людина включається в життя суспільства, засвоює пануючі норми, цінності, та на їх базі вибудовує власні відносини, то в переломний період включення до суспільства нерідко може відбуватися шляхом заперечення встановлених норм, цінностей та правил поведінки.

Сьогодні, практично перед всіма соціальними групами, постало питання самовизначення в новій системі цінностей, моральних норм, ідеалів тощо. Мова йде про нову оцінку ситуації в суспільстві, про принциповий вибір свого місця в процесі оновлення, вибору життєвого шляху, виробленні світоглядних позицій. Ситуація ускладнюється тим, що сьогодні практично не може бути простого, пасивного залучення до якихось сталих ідеалів чи цінностей соціальної групи, колективу. Багатостороннє включення студентської молоді в різні сфери суспільного життя вимагають від неї великих зусиль щодо власного вдосконалення та розвитку.

Особливістю сьогодення є пошук суспільством себе, свого Я[1]. Утворений політичний вакуум не можуть заповнити ідеологічні погляди нових політичних рухів та партій. Особливо важко переживає ідейно-моральний вакуум студентство. Це обумовлено, перш за все тим, що на політичну розмитість накладається притаманний молоді пошук свого місця в світі, пошук сенсу життя, шляхів до нового суспільства. Загострилась проблема формування нових суспільних цінностей та ідеалів, нового обличчя ринкового суспільства. Потрібно зазначити, що таке становище суспільства є принципово новим, тому що ще зовсім недавно більшість людей, в тому числі молодь, були відсторонені від політичного життя, від участі у формуванні політичних доктрин.

В даному випадку виникають унікальні умови, які ніколи раніше не існували, вони мають величезний вплив на свідомість молоді та відображаються на її політичних орієнтаціях. Перед молодими людьми в умовах досягнутої свободи та ідеологічної різноманітності постала проблема вибору, самостійного вирішення життєвих проблем та задоволення потреб.

Дані соціологічних досліджень показують -- молодь відчужена від політики. Починаючи свій життєвий шлях відчуває стомленість та байдужість до політичних процесів, атрофія політичних відчуттів та політичної активності носить масовий характер. Кожний четвертий (25,4%) молодий респондент на запитання «якою мірою Вас цікавить політика?» відповів, що «зовсім не цікавить»; більшість опитаних (66,2%) цікавляться політикою лише деякою мірою і тільки 8,4% відчувають до неї інтерес [4].

В умовах крайнього зубожіння, різкого зростання майнового розшарування, падіння культури та рівня освіти студентам важко наводити ідеологічні докази щодо вірно обраного шляху та методів реформування українського суспільства, розбудови гуманного суспільства, якщо життя постійно надає зовсім інші докази. Масова корупція, злочинність,

малозабезпеченість та злидні широких верств населення кожний день є доказом не гуманності не тільки минулого «радянського», але і сьогодення.

Погіршення загальної ситуації в країні, відсутність гарантій для реалізації прагнень та бажань обумовили відхід молоді в сферу мікросередовища: друзі, сім'я, групи інтересів тощо. На світогляд та уявлення молодих про світ та про політику, великий вплив мають, зокрема, стосунки в сім'ї та умови життєдіяльності в найближчому оточенні, в своєму місті, районі, селі. Орієнтація на мікрогрупи є ознакою деідеологізації серед молоді. Криза попередніх ідеологічних норм звільняє місце для появи нової системи цінностей та ідеалів.

Сучасне українське студентство вражене хворобою відчуження, втратою орієнтирів свого життєвого шляху, оскільки глибока суспільна криза плюс молодий вік не дають можливості молоді усвідомити та побачити справжні людські зв'язки практично у всіх сферах життя.

В умовах гострого соціально-політичного протиборства, системної кризи все більше груп населення, в тому числі і студентська молодь, починають орієнтуватися не на ті чи інші політичні течії, партії, рухи, а апелюють до здорового глузду.

Однією з важливих рис суперечливого становища політичної культури, активності студентської молоді є загострене сприйняття в її середовищі конфлікту поколінь. Сьогодні впевнено можна стверджувати, що в значній мірі перервався духовний зв'язок, зникла єдність ідеалів старших та молодих. Тепер ні економічна, ні політична, ні духовна сфери не можуть бути орієнтованими на традиційне, консервативне сприйняття стандартних поглядів та способів дії; вони пропонують творчу участь. Проте сучасне суспільство дорослих не в змозі дати адекватне сучасним обставинам ідейно-політичне виховання підростаючого покоління. Причина досить проста: дорослі самі погано уявляють, яку вони хотіли б бачити молодь. Але і самі молоді люди не мають чітких уявлень про власне майбутнє.

Політична свідомість громадян України має своєрідний характер свідомості розколеної. На її рівні та особливостях не можуть не позначитися кризові явища, що існують в економіці, соціальному житті. Саме під їх впливом молоде покоління значною мірою виховується в атмосфері духовного зубожіння, спустошення, ... зневіри у майбутнє [2].

Молоді не вистачає політичних знань та адекватних уявлень про ті чи інші політичні події. Присутній величезний дефіцит політичної культури в цілому як сукупність політичної освіченості, політичної свідомості та активного суспільного життя. Всі проблеми, протиріччя політичної культури студентської молоді є відображенням сучасного українського суспільства. Зараз мова йде тільки про початкову стадію формування політичної культури молоді, це період переходу від політичної культури авторитарного суспільства до культури суспільства демократичного.

Сьогодні ми переживаємо складний час, час важливих та різких змін як в повсякденному житті так і в політиці зокрема. Політична активність та соціальна індиферентність, цілеспрямованість в пошуку нових, альтернативних варіантів суспільного та політичного розвитку та психологія консерватизму -- все змішалось в тісний та заплутаний клубок в житті сучасного українського суспільства. В цих умовах, як ніколи раніше, постало питання політичної зрілості, активності людини, динамізму її мислення в політиці. Вміння зрозуміти мозаїку сучасного політичного життя, процесів що відбуваються в країні та за її межами, адекватно оцінити те що відбувається, вибрати правильне рішення, активно приймати участь в розбудові своєї країни – все це можливо тільки при наявності високої політичної культури людини.

Вивчення ціннісних орієнтацій студентської молоді дозволить простежити еволюцію та певним чином спрогнозувати основні напрямки подальших духовних запитів різних соціальних груп. Студентство – найбільш динамічна соціальна група, яка дуже чітко реагує на нові віяння у всіх сферах громадського життя, швидко засвоює новачі у сфері інтелектуальної та духовної культури. Зміни в її прагненнях та інтересах як правило слугують індикатором змін в ментальності та культурі широких верств населення.

В системі життєвих орієнтацій студентської молоді спостерігається тенденція зміщення цінностей в бік матеріальних характеристик життєвого успіху. В цілому такі тенденції, пов'язані із змінами життєвих цінностей сучасної молоді, свідчать про дезорганізацію суспільної свідомості, про зміщення життєвих орієнтирів в бік практичних, матеріальних цінностей. На жаль, такий стан речей, дійсно, залишається фактом нашої соціальної реальності [5; с.313].

Очевидно, що зміни які сталися в ціннісних установках молодого покоління, помітно посилили тенденції пріоритетного сприйняття молоддю індивідуальних інтересів перед суспільними.

По новому сприймається молодими людьми проблема цінності особистості. Корисність особистості для суспільства, як невід'ємний елемент колективної системи цінностей, стає все менш значимою для сьогоденної молоді.

Індивідуалізм сьогоденної молоді це не той раціональний індивідуалізм, який лежить в основі ціннісних систем розвинутих західних суспільств. Індивідуалізм, що притаманний нашому молодому поколінню, -- це незріле спонтанне прагнення втекти від домінуючої довгий час ідеології колективізму. Саме тому, часто індивідуалістичні тенденції проявляються в крайніх формах та супроводжуються повним відстороненням від суспільних цінностей.

Ще однією характерною рисою теперішньої молоді є слабка зацікавленість питаннями політики, апатія та зневіра в ефективності політичних перетворень. Спостерігається спад інтересу як до самих політичних подій так і до їх наслідків. Характерні риси цієї поведінки проявляються в політичній поведінці всіх верств молоді. Це недовіра до всіх основних структур влади, політичним та соціальним інститутам, певний політичний нігілізм, відсутність у більшості чітких політичних цінностей та ідеалів, вербальна підтримка демократичних рухів тощо. У більшій частині молоді політична індиферентність проявляється в демонстративному відстороненні від участі в політичному житті, в байдужому ставленні до типу влади та до тих політичних сил які цю владу здійснюють.

Роблячи прогноз політичної поведінки української молоді, можна впевнено сказати: домінуючий в цьому середовищі псевдоконсервативний тип поведінки не дозволить в найближчому майбутньому широко використовувати цю соціальну групу в своїх політичних інтересах будь-якій політичній силі. Виключення становлять незначна частина молодих людей, політична активність яких обмежується участю в політичних акціях (як правило за певну винагороду).

В епоху, коли моральні цінності та ідеали не стійкі, багато є зацікавлених сил, які намагаються залучити молодь під свої стяги. Особливо в передвиборчий період перед політичними партіями та об'єднаннями постає надважливе завдання: яку ідею чи технологію можна використати, щоб залучити молодь? Які орієнтири та цінності їй запропонувати?

Можна зробити висновок, що стан політичної культури молоді, як і суспільства в цілому, в значній мірі фрагментований. Окремі групи молоді відрізняються одні від інших інтересом до політики, рівнем включеності в політичне життя, орієнтаціями на різні ідейно-політичні течії. Але всі ці розбіжності поки що не носять характер гострого антагонізму та не призводять до за політизованості.

Молодь суттєво відрізняється від старшого покоління тим, що вона практично позбавлена ілюзій про те, що хтось за них самих може вирішити їхні проблеми. Вона індивідуалістична та прагматична.

Ставлення до нинішньої влади носить характер досить нейтральний, і не очікується ніяких позитивних змін. Таким чином, молоде покоління ставиться до політики та влади як до певної необхідності, які не викликають ні захоплення ні особливих різких емоцій. Це, перш за все, проявляється у відстороненні значної частини молоді від політичного життя України. В певній мірі, апатія молоді обумовлена, перш за все тим, що реформи - які здійснюються в нашій країні протягом останніх десятиріч - найболючіше вдарили саме по молодому поколінню, та тим фактом, що в державі відсутня ефективна та осмислена

політика стосовно молоді як самостійної соціально-демографічної групи. З одного боку молодь не бачить необхідності щось кардинально змінювати у власному житті, з іншого, не розглядає політичну діяльність в якості значущої для себе, знаходячи більш перспективні способи та форми самоствердження та особистої самореалізації. В підсумку маємо, тотальне відчуження молоді від влади, яке може в будь-який час перерости в активне її неприйняття.

Література:

1. Бабкіна О.В. Політико-правова культура демократичного типу: проблеми формування // Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін. Науковий часопис НПУ імені М.П.Драгоманова. Серія 22 – К.: Вид.-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2011. Випуск 5. - С 8- 10.
2. Головатий М.Ф. Соціологія політики: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. – К.: МАУП, 2003. – 403 с.
3. Дембицька Н.М. Демократизація суспільства як становлення партнерських відносин між політичною владою і особистістю // XXI століття: Альтернативні моделі розвитку суспільства. Третя світова теорія: Матеріали другої міжнар. наук. – теор. конф., 28-29 травня 2003 р., м.Київ / Ред.: Г.П.Балабанова. – К.: Фенікс, 2004.
4. Українське суспільство 1992-2010. Соціологічний моніторинг / За ред.. д.ек.н. В.Ворони, д.соц.н. М.Шульги. – К.: Інститут соціології НАН України, 2010. – 374 с.
5. Крисаченко В.С., Степико М.Т., Власюк О.С. та ін. Українська політична нація: генеза, стан, перспективи / За ред. В.С.Крисаченка. – К.: НІСД, 2003. – 632 с.